

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ívnyi
Fél évre . 4 „	és	terjedelemben
Negyed évre . 2 „	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség : Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
Kiadóhivatal : Budapest, VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 10. szám.
A lap tartalmáért felelős : NÉMETH LÁSZLÓ.

III. évfolyam.

Budapest, 1901. Augusztus 1-én.

8. szám.

TARTALOM : Problemák és gondolatok : Igaz mestertől. — Adatok a siketnémák váci orsz. intézetének százados múltjához : Borbély Sándortól. — Vázlatok a vakok orsz. intézete módszeres tantervéhez : Lovács Józseftől. — A fiúk kézügyességi oktatása a siketnémák iskoláiban (intézeteiben) : K—g-től. — Hazai hírek.

Problemák és gondolatok.

Ugyane cím alatt már egy fél évnek előtte meg akartam indítani egy cikksorozatot, de az időben nagyon idealisak voltak a „gondolataim” s a „problémákat” is ideálisan jól akartam megoldani. (Legalább ilyenképen nyilatkoztak többen azok közül, kiknek készen levő cikkemet megmutattam volt.)

Azóta gondolkodóba estem. Elismerem, hogy a szent kétszer kettőig nem vagyok realista, de szigorú önvallatás után úgy vélekedem magamról, hogy gondolataim, eszméim, terveim nem az álmok országába valók.

A hétköznapi, prózai küzködésből bőven kijut részem. Amily mértékben lelkesítenek a nagy alkotások, éppen olyan figyelemmel vagyok a kis dolgokra is. Érdeklődésemet kevés történet kerüli el. Gondolkozom minden felett, eszmét cserélek minden felől s ily alkalmakkor nem egyszer bebizonyítom, hogy tudok realisan is gondolkodni. Ha egyszer-egyszer mégis fölemelkedem a földi légkörön s az érzelmek világában lebegve talán elragad indulatom, vagy ha okoskodásom magyarázatául nem a röghöz kötött értelemre, hanem az ennek istenes érzelmeire hivatkozom : azért ne mondjon senki álmadozónak, mert nem tudni, hogy annak van-e igaza, ki átkozott okosan mérlegeli a körülményeket s a szerint cselekszik, vagy annak tán, ki igazának fájó érzetében néha-néha feljajdul.

Emberi mivoltomat emberül fogom fel. Erőtlenységemet, életemnek szűkre szabott határát érzem. Tudom azt is, hogy e cikk-

sorozat megírására másnak kéne vállalkozni, nem nekem. Nem vádolok senkit, merthogy nem az én kedvem és tervem szerint cselekszik. Inkább megindulok gyámtalan, koromhoz nem illő észjárással a rögös úton, aratni babért, vagy elviselni szenvedéseket.

Mikor úgy napi munkám végezte után, az esti órákban, félrevonulok magányos szobámba, számot vetni magammal s számon kérni az emberek tetteit, gyakran szembeötlük, hogy mi emberek, Isten adta erőnknek, tehetségünknek egy nagy részét nem a független alkotásra, hanem arra fordítják, hogy egymásnak életét, tetteit szemmel tartjuk, bírálgassuk. Én azt hiszem, hogy e közös hibánk a nagy társadalom érdekeinek szempontjából nemcsak menthető, de indokolható is. Mint e gyarlóságnak egy bizonyos mértékben tulajdonosa, hálátlan feladatra vállalkozom. Feladatom persze csak viszonylagosan, inkább a saját szempontomból véve lesz háládatlan. Nem tudom, mily mértékben fog majd sikerülni betöltése, de szilárd emberi eltökélésem, hogy a sunyi megszólást, a sértő kritizálást, az akadékoskodó szórszálhasogatást és a feltűnni vágyás rút erénytelenségét erénynyé avatom s erőmhöz, tehetségemhez mérten gyakorolni fogom. E közben pedig, ha ítéletem szerint való jó, hasznost, igazat látok, dicsérni fogom azt igaz érdeme szerint, követésére, elfogadására buzdítom a rám hallgatókat. Tükrömet állítom közállapotaink elé, belénézetek múltat, jelent, jövőt, erényt és vétket s amit így benne látok, ami tanulságot azokból levonhatok, megírom azt hitem és meggyőződéseim szerint, — de mindig *szeretettel*.

Célom lesz közös ügyünknek, elérendő haszna ; — eszközömm pályám szeretete. Az a tudat vezérel majdan munkámban, hogy mi, akik ez idő szerint jól, vagy rosszul teljesítjük feladatunkat, elmulunk, az eszme, az ügy azonban, melynek jóvoltáért egy egész életen át fáradtunk és küzdünk, örökön élni fog.

A barátságnak szentelt érzelmeit és a gyűlölködésnek átkos indulatát emberileg levetközőm míg így munkálkodom, hogy igazabb lehessen. Kedvező, vagy kedvezőtlen kilátások dicséretre, vagy gáncsra nem fognak vezetni ; s kinek-kinek jogtalan neheztese, vagy némelyeknek hizlalt hiúságából eredhető rokonszenve nem tántorít meg véleményem megalkotásában.

Ne vessen hát senki reám követ, míg meg nem ismer. Hiszen könnyebb volna nekem csupa magasztalást ígérni, mint kifogásokat is kilátásba helyezni ; hiszen ajánlatosabb volna nekem kevés számú barátaimhoz még néhányat szerezni, inkább mintsem a meglevőket is esetleg elriasztani, de őszinteségem, igazságérzetem, a jövő eredményes munkálhatásának körülményei s némely esetnek emléke, mely a múltnak tapasztalatából bennem kitörölhetetlenül él, arra kényszerít, hogy szigorú leckét adjak legelőbb magamnak, azután pedig órfias őszinteséggel kitarjam lelkemet, hogy nyitott könyvként olvashassa ki-ki annak tartalmát.

Cikksorozatomban, időrendben mindenre ki akarok terjeszkedni. Kitalálom az idők követelményeit, kilesem az eszmék aktu-

alítását, s fontosság dolgában az előbb valót én is előnyben részesítem. E mellett azonban nem mellőzöm a törpe jelenségeket sem. Tudom is, tapasztaltam is, hogy a látszólag jelentéktelen események nem egyszer nagy dolgoknak kezdetei voltak.

Általában munkálkodásom célja az leend, hogy hasznosan közremunkáljak a jóban, ártsak a rossznak, hogy egyőnk, másőnk nemtörődségét élénk érdeklődéssé változtassam át s ekkép kit-kit arra kényszerítsek, hogy tehetségét, munkaerejét ne hevertesse holt tőkeként, hanem bocsássa piacra, nem könnyen megvásárolható árucikknek, hanem hogy olyan tápláléka legyen az éhezőknek, mint milyen hajdan az öt árpakenyér és két hal vala.

Ime, tisztelt és kedves Pályatársaim ez az én programom, melyet, hogy híven betöltsék, nyílként felajzám minden idegem.

Ha pedig avatatlan idegen kezébe kerülne, azt kérem, kívánom, követelem tőle, hogy félre ne értse szándokomat. Mikor én közállapotainkat kemény hangon bírálni ígérem, mikor én kérlehetlenségemet fennen, sokak szerint talán szerénytelenül hangoztatom s hivatlanul odatolom magam igaz bírónak, fogadkozván, hogy ítéletem minéműségét sem a barátság, sem a gyűlölködés, sem a jó reménység, sem az elkeseredés irányítani nem fogja, hanem szent lesz előttem mindig pályám szeretete s meggyőződése: akkor és azért ne higgye senki, hogy oly romlottak közállapotaink, mikép éppen olyan ostorra volna szükségük, mint amilyennek talán én látszom és ígérek.

Nem!

Ime, mindazok előtt, kik nem sajnálják a fáradságot elolvasni írásomat, hitem szerint kijelentem, hogy a mi munkánk több és nagyobb, szebb, jobb és hasznosabb, semhogy azt megfizetni, megjutalmazni lehetne.

De az én lelkem előtt eszménykép lebeg, melyhez fogható látni, tapasztalni szeretnék. Mi nagy mulasztások pótlására vagyunk rendeltetve, e rendeltetésünknek pedig, ha csak közmegelégedés jutalma munkánkunknak, nem feleltünk meg. Egy ország szerencsétlenei várnak közvetlen segítséget tőlünk, és ha sorompóba nem áll mindegyőnk, erős és gyenge egyaránt, dolgozni, küzdeni csupán csak a jóért magáért: bizony, mondom, hogy nem feleltünk meg küldetésünknek.

Ezért beszélek koromhoz nem illő hangon, ezért teszem kockára lelkemnek arany-nyugalmát, és hiszem, hogy a szónak hatalmával, az érveknek meggyőző erejével munkálkodva, küzdve mindenért s nem ígérve semmit, csak az édes öntudatot: diadalra jut a nagy eszme, hogy ne legyen senki e nagy hazában, kit a természet is, az emberszeretet is árván hagyott.

Világíts hát nekem Isten! fényest, ragyogót, hogy belássak az emberek szívébe s tudjam, melyik hűrt kell ott szólásra zendítenem, hogy az irgalom beszéljen helyettem ékes, tetterre készítő szavakban!!

I. *A gyógypaedagogiai intézmények főigazgatója.*

Ez a cím még csak néhányunknak képzeletében van meg. Különösképen csak most merült fel szükségérzete annak, hogy ily-fajta főigazgatósági hivatal nélkülözhetlenné vált a gyógypaedagogiai oktatásügy számára, amióta szolgálati pragmatikánk foglalkoztat bennünket. Az impulzust a gondolathoz hihetőleg az adta meg, hogy néhány évnek előtte már volt is a képzelthez némileg hasonló hatáskörrel rendelkező hivatalunk, s többen közülünk ennek életbeléptetésétől kezdve számítják a hazai gyógypaedagogiai oktatásügy fellendülését.

Magam is a legteljesebb mértékben meg lévén győződve a gyógypaedagogiai főigazgatóság szükséges és célszerű voltáról, bátorságot veszek magamnak, hogy ebbeli meggyőződésemet érvekkel támogatva, tisztelt kollegáim előtt nyilvánvalóvá tegyem.

Ha rövid akarok lenni, azt hiszem legjobban cselekszem, ha úgy járok el, mint aki nagy feneket akarván keríteni a dolognak okoskodását legalább is a jelen helyzetnek firtatásával kezdi.

Van nekünk ez idő szerint egy országos szaktanácsunk, melynek működését mindnyájunk osztatlan elismerése kíséri. Ki utolsó három esztendőnk eredményeire elfogulatlan ítéllettel visszatekint, lehetetlen be nem látnia azt, hogy oktatásügyünk e három esztendő alatt nemcsak hatalmas lendületet vett, nemcsak megismertetett az ország népével, hanem e külső terjeszkedés mellett belső fejlesztése is a fejlődő kor kívánalmaival lépést tartott, úgy, hogy a jövő historikusa a gyógypaedagogiai oktatásügynek ezen éveit bizonyára nagy korszaknak fogja nevezhetni.

Azonban amennyire nagy az érdemük vezető férfiainknak, hogy ily szerencsés korszakot teremtettek, éppen olyan nagy a kötelezettségük is, hogy e dicső korszakot továbbra is fentartsák, s ne engedjék felváltani olyan időekkel, melyeknek nemzedéke elvesztívén a természetes fejlődés fonalát, kénytelen összetett kezekkel túrni tehetetlenségét, merthogy be van deszkázva előtte a világ.

A szaktanács ezelőtt három évvel megalkotott szervezetében eddig jó volt, erre tanuságul szolgál az elmúlt három év; de hogy mostani szervezetében továbbra fenn nem maradhat, azt, — ha fenn akarna is maradni, — megakadályozná a jövő.

Miért? — mindjárt meglátjuk. Mikor a szaktanács megalakult, nem volt tantervünk, nem volt szolgálati pragmatikánk. Most már az egyik megvan, a másik pedig hogy meglegyen, a szaktanács elvégezte dolgát. Mikor nem volt kötelező tantervünk, s az egyes intézetek évről-évre, változtatva dolgozták ki tanterveiket, szükség volt egy olyan véleményező testületre mely a miniszter úrnak a tantervet illető elvek dolgában minduntalan tanácscsal szolgáljon. Most már megvan a tanterv, benne világosan kifejeződnek az elvek, úgy az általánosságokban, mint a részletekben, s nincs egyébre szükség, minthogy ügyeljen valaki arra, hogy a tanterv összes kö-

vetelményei betartassanak. Erre az ügyelésre pedig a dolog természete szerint már nem a szaktanács hivatott, hanem valaki más.

Majd ha készen lesz szolgálati pragmatikánk, — ami közös reménységünk szerint csak rövid idő kérdése, — akkor a szaktanács megszabadul ama feladat teljesítésétől is, hogy a személyi és az adminisztráció körébe vágó bonyodalmas és ezerféle ügyekben a miniszter úrnak tanácsot adjon, mert azt hiszem, ami tanácsot ez illetőleg adhatna, azt elmondta már a pragmatikában. Itt is csak azt mondhatom tehát, amit imént mondték, hogy aki a pragmatika paragrafusainak értelmét egyik-másik személyi ügyben alkalmazás végett a miniszter úrnak figyelmébe ajánlja, annak már nem a szaktanácsnak kell lennie.

Két hatalmas alkotásával ekkép a szaktanács jó hosszú időre megkevesbítette munkáját, mondhatnám megszabadult egy bizonyos munkakör intézésétől, átruházta azt másra, hogy ezután csak tudomást vegyen róla, de szükségtelenül bele ne szóljon.

Amidőn pedig a szaktanácsni tenni valókból így, természetes úton egy szerep kikérezkedik, jobban mondván már király, akkor megteremtődött a gyógypaedagogiai főigazgatóság intézményének szükségessége.

Mert nézzük csak közelebbről a dolgot. A szaktanács elé tartoznak-e a személyi ügyek, az egyes intézetek tanári testületeinek jegyzőkönyvei, az intézetek órarendjei, általában pedig a felügyelet, mikkel eddig a szaktanács foglalkozott? Én azt hiszem, hogy ily fajta teendők ellátására bármely testület kevésbé alkalmas, mert képtelen az egyöntetűsége. És ha széttekintek a magyar közoktatásügy széles mezején, hát azt látom, hogy hasonló szerepek betöltésére mindenütt egyes emberek vannak rendelve s nem testületek. A tanfelügyelők, a középiskolák, ipar- és kereskedelmi iskolák főigazgatói nem mások, mint a kerületekbe tartozó iskolák közvetlen felügyelői, akik a jegyzőkönyveket, órarendeket felülbírálják, személyi ügyek intézésében minisztereiknek javaslatot adnak, időközönként ellenőrzés végett meglátogatják iskoláikat stb.

Erre és ezért van nekünk elengedhetlen szükségünk a gyógypaedagogiai főigazgatóságra, s hogy adminisztrációnak egyszerűsítettessék. Ma egy vidéki intézetnek valamely ügydarabja, mondjuk egy jóváhagyásra váró órarendje, a következő utat teszi meg: az igazgatóság elküldi az iskola felügyelő bizottságának, mely gyűléséből felterjeszti a miniszter úrhoz; a miniszter úr leküldi véleményezés végett a szaktanácshoz; a szaktanács előadója javaslatot készít róla, melyet a tanács ülésében tárgyal s a tárgyalásról jegyzőkönyvet vesz fel, melynek alapján az előadó javaslatot készít a miniszter úr számára; a miniszter úr határoz, határozatát tudatja az érdekelt iskola igazgatóságával, így aztán végre a tanári testület is tudomást vesz róla. Micsoda cifra hosszadalmas és szükségtelen körút ez! Mennyi fölösleges munka és időpazarlás! Hát nem volna sokkal egyszerűbb és jobb elintézési módja a dolognak az, ha az

illető iskola igazgatóságának csupán és egyenesen csak a főigazgató-ságnak jóváhagyását kellene kikérni?!

Ha a miniszter úr az elemi-, közép-, ipar- és kereskedelmi iskoláknál, ily fajta teendők elvégzésével egyeseket bíz meg, hogy teljes felelősséggel intézzék a kerületekbe tartozó iskolák ügyeit, s a hosszú gyakorlat jónak és helyesnek találta a tanügyi kormány-zás illeten módozatát: valóban nem látom be, hogy a rendkívül sok előnnyel szemben mi veszedelem származnék abból, ha a közoktatásügy terén általában jónak bizonyult ezen intézkedés ná-lunk is megvalósulna.

Még egyéb dolog is felette kívánatossá teszi a gyógypaeda-gogiai főigazgatóság intézményét. Oktatásügyünk a jelenben rend-kívül örvendetes terjeszkedést mutat. Az ország közönségének különböző rétegeiben sikerült felébreszteni az érdeklődést a négy-érzékűek oktatása iránt. És ha e felébredt érdeklődés egy-egy gyógy-paedagogiai intézmény felállítása érdekében közkíváalommmá válik, mennyivel hamarabb és könnyebben létesülhet a kívánt intézmény abban az esetben, ha van a tanügyi kormánynak egy önálló hatás-körrel s bizonyos mérvű intézkedési joggal felruházott hivatalnoka, aki amint neszét veszi a jó hírnek, nem késik tanácsot adni, éle-síteni a lelkesedést, egyszóval megteremteni segíteni egy-egy új gyógy-paedagogiai intézetet.

Ma a szaktanácsi előadónak szép kötelessége az, hogy ily örvendetes alkalmakkor az egész oktatásügyet képviselje s a tan-ügyi kormány nevében tárgyaljon. De a szaktanácsi előadó igaz-gató is, azon kívül egyéb fontos megbízatásai is vannak, melyeknek elvégzése a jelen érdekében halasztást nem tűrő természetű. És ha két ember munkaerejével dolgozik is, még sem töltheti be kettős feladatát úgy, mint különben egy ember munkaerejével dolgozva akár az egyiket, akár a másikat betöltené.

Amidőn pedig nagy mértékben szükségesnek látom a gyógy-paedagogiai főigazgatóság intézményét, ugyanakkor már csak a félreértés elkerülése végett is kötelességemnek ismerem kifejezést adni abbeli meggyőződésemmnek is, hogy a szaktanács fenmaradását nemcsak óhajtom, de határozottan elhibázott dolognak, visszaesés-nek tartanám, ha megszűnnék.

Amily mértékben szükség van a sok főigazgató és tanfel-ügyelő mellett a közoktatásügyi tanácsra, éppen olyan, sőt tekintve ama körülményt, hogy oktatásügyünk most van a legjava fejlődés-ben, nekünk még inkább szükségünk van szaktanácsunkra. Csakhogy a szaktanács munkakörét az által, hogy a jelzett apró-cseprő tenni valók végzéséről felmenteni gondolnám, egyúttal korlátozva azt, magasabb színvonalon állónak szeretném látni. Szerény véleményem szerint a szaktanács elé csak olyan ügydarabok tartozhatnak, a melyek elvi szempontból megvitatásra érdemesek; — ezenkívül a tankönyvek és taneszközök megírálása képezheti a szaktanács fel-adatát.

A gyógypaedagogiai intézmények főigazgatója, mint akinek

tájékoztató végett évenként egyszer a szaktanács előtt úgy is be kellene számolni a gyógypaedagogiai oktatásügy állapotáról, lehetne a szaktanács előadója is.

Ekkép vélném megvalósíthatónak ezt a sokunk által táplált gondolatot, amely elől csak elzárkozni lehet, de amelynek szükséges és célszerű voltát kétségbe vonni ma már lehetetlen.

Kérem igen tisztelt kartársaimat, szóljanak hozzá minél többen a fölvetett kérdéshez, én a magam részéről szívesen megígérem, hogy alkalom adtán még egyszer szívesen foglalkozom vele.

Igaz Mester.

Adatok a síketnémák váci orsz. intézetének százados múltjához.

Közli: *Borbély Sándor.*

XI. Cházár András könyörgő levele a rosnyai püspökhöz.

Az alább következő dolgozata Cházár Andrásnak, mely „Kassán Ellinger János betűivel“ nyomtatásban is megjelent, egyrészt mutatja, mily nagy fokú tevékenységet fejtett ki e férfiú a síketnémák oktatása érdekében, másrészt pedig fényes bizonyítéka annak is, hogy fenkölt gondolkozását a legtisztább emberszeretet sugallta.

Ugyane szövegű könyörgő levelével Fuchsz Ferenc Xávér püspököt is fölkereste, midőn ő az egri érseki s a hevesi főispáni székebe iktattatott. Ez alkalommal annak, akit adománygyűjtés céljából oda küldött (valószínű Cházár Károly nevű unokaöccse volt), a következő utasításokat adja:

1. Mihelyt Egerbe érkezik: azonnal a könyv Nyomtatóhoz menjen 4—5 száz Exemplarokat Író Papiroson fog nyomtatattni, és a Nyomtató Bér felől, gazdálkodva alkudni. E meg lévén

2. Az Installatzionak Napján az Ebédnek vége előtt, a könyörgő leveleket el kell az asztal felett osztani, az Adakozások Jegyzéséhez Plajbászt tenni, és aki mit ad fel íratni.

3. A Fő Ispányi más nap tartandó Installatziokor szinte azt kell tenni.

4. Mivel pedig több helyeken fognak ebédelni, minden helyekre el kell menni; és hasonlót tenni: ha pedig maga rá nem érne, valakit kell kérni, hogy Jutalomért segítségül légyen.

5. A Rosnyorúl hozott régi kérdelő Leveleket is el kell osztani.

6. Az Egri Biró Úrhoz el kell menni, és őtet arra birni, hogy a Város nevével (amely Tudtomra még semmit se adott) adakozzon.

7. A kanonok Urakhoz is a kik az Ebéd felett nem adnának, hasonló véggel el kell menni. Sőt

8. A Tehetős Görög kereskedőkhöz is vagy másokhoz. Mindeneknek előtte

9. Valami jó Szívű Professor vagy Pap Urat kell meg keresni és Utasítást tőle kérni az Utasító és utazó Levelemet a többiekkel együtt elé mutatni.

Ha nyomtatattni nem lehetne: jó Írókal kel le-irattni a menyiszer lehet, pénzért a kérdelő leveleket.

KÖNYÖRGŐ LEVÉL

Mellyet

Méltóságos 's Fő-Tisztelendő

S Z Á N Y F E R E N T Z Ú R

Ő NAGYSÁGA

A' Ro'snyai Püspöki-Székhelyre lett Bé-ültetésének

Öröm-Napján,

A' Tekéntetes öszve-sereglett Rendekhez, Segedelem-Nyújtás végett nyújtott,

A' VÁTZI SIKET-NÉMÁK

NEVELŐ-HÁZÁNAK NEVÉBEN

A' SEGEDELEM BÉ-SZEDŐ.

Anno, quo

PATRE PATRIAE. AVGVSTO. PIO IVBENTE. VACII SVRO-MVTIS
SCOLA. SVREXIT.

Nyisd-meg * a' te szádat ** a' mellett; a' ki Néma. Példa Beszédnek 31-ik rész, 8-ik vers.

A' telljes Vígágnak, hogy ne légyen híja:

A' Némákat e' Nap, maga ide híja,

Akarván részt adni nekik öröméből;

A' melly kinek kinek, ki néz a' Szeméből.

Örül Fő Papjának, a' Papi Szent Megye,

Örül Fő Tagjának, a' Nemes Vármegye:

Örül jó Urának, s' Attyának e' Város,

Örül minden Lakos, hasznót vár az Árros:

Örül a Néma is: mert vár Neveltetést,

Ember Méltóságra való emeltetést,

A' Bútsú pénzel jár; a' Nevelő pénzt vár;

Pénzel épül a' Vár; pénzel jár a Vásár.

Teljes lesz öröme ennek a' nagy Napnak,

Ha itt ma a' Némák Nevelőket kapnak.

A' vig azt kívánja: hogy minden vig légyen

A' Bóldogtalan is, Vígágból részt végyen;

A' Néma-is vig lesz; hogy ha neveltetik;

* Még ma: mert eljő az Éjtszaka, és senki sem cselekedhetik. Szent János Evangy. 9-ik része 4-ik verse.

** Erszényedet.

De hogy neveltetik? ha nem segítettik.
 A Némát Jó Attyák! így hát segítsétek!
 Az Emberiségre őtet emeljétek!
 A Vátzi Néma-Ház a' segéllést várja,
 Az Ég a Segítőt kebelébe zárja.*

A Fele-Baráti Szeretetről.

Mi módon szeretheti az Istent; a' kit nem látott az, a' ki nem szereti az Attyafiát, a kit lát?

A ki szereti az Istent: szereti az ő Attyafiát is. (Szt. Ján. I. Lev. 4-ik rész: 20. vers.)

Ember-Barát névnél nintsen szebb Nevezet,
 Boldog, a' Kit a' Nép így nevez, 's nevezett!
 Istenhez az Ember-Barát, im! közel jár:
 Hogy jól-tégyen mással, tsak az Időtől vár
 Úgy nézi az Ember-Társát, mint Barátját;
 'S mint azon egy Isten Kezének Nyomatját:
 A, szükölködőnek fel-osztja Kenyerét,
 Hogy segítsen rajta: koptatja Tenyerét,
 Ha más szomorkodik: ollykor, víg nem lehet:
 Víg akkor, a' mikor mást-is azzá tehet:
 Más Java, ő Java; más Kárja, ő Kárja;
 Más Bajja, más Jajja, szívét marja 's járja:
 Szelíd, adakozó, nem-is rágalmazó,
 Kegyes, Tűrő, Szánó, könnyen irgalmazó.
 A' Vallás szeretet nélkül, nem-is Vallás
 Vakítás, Tsábitás, tsak Tsálás 's Kárvallás.
 A' ki Istent szeret: a' Vallást szereti;
 A' ki ezt szereti: Társát meg nem veti.
 E Világ tsak egy Ház, egy Úr a' Gazdája,
 Minden ember egy Vér, Atyafi, és egy Test,
 Az Alkotó mindent, lásd! egy Formára fest.
 Így! Nem tudván: élsz-e a Nap le-Fogytáig,
 Tégy jól mindenekkel, Élted' vég-Fogytáig.
 Szeressed az Embert, mint saját Véredet:
 Hidd-el: a' szeretet meg-adja Béredet?

---

* Ez után egy latin időmértékes vers következik, melyet lefordítás után szintén közlünk.

Vázlatok

a vakok orsz. intézete módszeres tanterv-tervezetéhez.

Irta: *Lovács József.*

(Folytatás.)

II. *Tanmód.*

Az érzékeltető oktatásnak csakis rendszeres érzékeltetés lehet a tanmódja.

Ugyanis, vagy elvisszük a növendékeinket oda, a hol a tárgyat a maga eredeti mivoltában, természetben bemutatathatjuk. vagy ha a tárgy akkora, hogy a tanterembe is bevihető, akkor föltétlenül bevisszük és ott mutatjuk be.

A tárgyak bemutatásánál a következőket kell szem előtt tartanunk:

1. Sohase mondjuk meg előbb annak nevét, mielőtt jól körül nem tapogattattuk volna, s mi ha megtörtént, kérdezzük is meg, mit ismert fel benne a növendék? Kezdetben elégedjünk meg azzal is, ha növendékeink csak kevés jegyet fognak felfedezni, de a mit velük egyszer észrevétettünk, azt kérjük tőlük szigoruan számon, és iparkodjunk kérdéseinkkel oda hatni, hogy mindig több és több jegynek felfedeztetése által, a kezdetben még határozatlan leírás később mindig határozottabbá váljék és a növendékekben az élénk érdeklődés és tudvágy fokozódjék.

2. A tárgyakat vagy természetben érzékeltessük, vagy jól utánczott és arányosan kicsinyített, vagy nagyobbított mintázatokban (papír maché).

A domborképek itt nem ajánlhatók, mert a kis vak gyermek még a természetes alakokról sem mindig képes magának teljesen biztos fogalmat alkotni, hát még akkor, ha csak részben érzékelheti azokat, mint ahogy a dombor-képeknél másként nem is lehet. Ámha a felsőbb osztályokban még megengedhető volna is a domborképek használata, az előkészítő- és első osztályokban semmi esetre sem, mert a kicsiny vak gyermeknek még amúgy is gyenge fantáziája sohasem bírná az ilyen képek útján az állat vagy növény valódi alakját elképzelni.

Az állatok bemutatása alkalmával a következőkre terjeszkedjünk ki: Az állat alakja, nagysága, testrészei, (fej, törzs, végtagok) életmódja, szaporodása, hazája, haszna vagy kára és esetleges sajátos betegsége.

A növényeknél: a gyökér, szár, levélzet, virág, gyümölcs, haszna vagy kára, gyakorisága, helye és a hasznos növényeknek esetleges ellenégei. Ugy az állatokat, valamint a növényeket azután összehasonlíttatjuk, s a növendékekkel vizsgálattjuk meg, hogy ez, vagy amaz állatt miben különbözik a másiktól, vagy miben hasonlít hozzá.

Az egyes tárgyak és helyek érzékeltetésénél nem elég annak csupán csak az alakját tapintatnunk, hanem ki kell terjeszkednünk annak nagyságára: szélességére, hosszúságára is; s hogy ezekről minél biztosabb képet szerezhessen magának a növendék; azt először is a saját testéről vett mértékegységgel (araszszal, hüvelykkel vagy lépéssel) méretjük meg, s tesszük felfoghatóvá. P. o. az asztal táblájának szélét és hosszát araszszal, kisebb tárgyakat hüvelykkel, a tantermet és folyosókat lépéssel méretjük meg s mikor így eljártunk, csak azután mérő-eszközzel. Mindezt olyan alaposan, hogy a növendék — mint azt már fönnebb is mondtuk — ahol szükség van rá a magasságot az egyik, a szélességet, hosszúságot, vastagságot két kezének megfelelő felhasználásával legyen képes megmutatni.

A vakok között sohasem lehetünk eléggé körültekintők, mert nem egyszer fordul elő, hogy az ajtó részeit már tárgyaltuk, tudja, mi az a zár,

mi az a kilincs; de az ajtót rendesen kinyitni, vagy becsukni mégsem képes.

Iparkodjunk tehát odahatni, hogy semmit, még a legcsekélyebbnek látszó dolgot se hagyjuk figyelmen kívül, a mi a vaknak értelmét és ügyességét mozgíthatja elő.

Mert csak úgy lehetünk biztosak, hogy növendékeink velünk dolgoztak, s bennünket meg is értettek. És győződünk is meg róla, hogy fáradságunk nem volt eredménytelen.

III. Tanalak.

Az érzékeltető oktatásnál a kérdeve-kifejtő tanalakot kell használnunk. A feltett kérdéseknek mindig a leghatározottabbaknak kell lenniök, hogy a növendék is mindig határozott feleleteket adhasson. Ezt azonban nem úgy kell értelmezni, mintha a növendék más szavakkal nem adhatná meg válaszáat, mint a hogy a kérdés fel volt téve. Sőt örülnünk kell rajta, ha növendékeink ugyanazon értelmet újabb és újabb alakban fejezik ki. Azt azonban szigorúan kívánjuk meg, hogy az adott feleletben a kérdés mindig bennfoglaltassék, mert ezzel gondolkodásra készítjük a növendéket és azok is tisztába jönnek a kérdéssel, a kik azt esetleg előbb nem hallották volna meg.

„Megjegyzendő még, hogy egyetlen nyelvhibát sem szabad kiigazítás nélkül hagynunk, azonban ezt minden bővebb magyarázat nélkül javítsuk ki. A magyarázat ilyenkor a megértést elősegítő példák felsorolásából álljon, nem pedig szabályok betanításából és recitáltatásából.“ (Gyertyánffy).

A verseket előbb olvassuk fel a legtisztább kiejtéssel, kellő hangsúlyozással és csak azután tanítsuk be azokat mondatonként előbb karban mondatva, majd később egyenkint.

A meséknél mindig úgy kell eljárunk, hogy a bennök foglalt erkölcsi tanulságokat a növendékek észre vegyék, a mi azonban nem mindig sikerül; de kérdéseinket úgy kell formuláznunk, hogy végre mégis anynyira megértsék, hogy maguk is el tudják később vonni.

A tárgyismertetésnél annyit megtehetünk, az egyöntetűség kedvéért, hogy a növendékek által felfedezett és elsorolt jegyeket rendszeres egymásutánba foglalva ismertetjük, hogy ezáltal is előadásukat szebbé és folyóbbá tegyük, sőt magát a megfigyelés munkáját is nekik megkönnyítsük.

VI. Segédkönyvek :

1. Nagy László „Beszéd és értelemgyakorlata.“
2. Pósa Lajos költeményei;
3. Szulik József „Anya a költészetben“ című verses gyűjteménye;
4. Aesopus „Állatmesék.“

Tekintve, hogy a szellemi tantárgyak másik felét, azaz jobban mondva az előkészítő osztály többi szellemi tárgyait mások dolgozták ki, melyeket nem áll módomban közzétenni: következnek a B) pontnak azon része, melynek kidolgozását, illetve összeállítását magamra vállaltam és pedig a B) csoport 4-ik pontja.

(Folyt. köv.)

Fiúk kézügyességi oktatása a síketnémák iskoláiban (intézeteiben).

(Folytatás.)

Legértékesebb és leginkább szolgálja a kézügyességi oktatásnak kitűzött célját az agyagmunka, még pedig nemcsak azért, mivel az agyaggal a gyermekek leginkább szeretnek foglalkozni és ennél fogva a munkaszeretetre való nevelésre is legalkalmasabb, hanem azért is, mivel az agyag alakíthatóságánál fogva minden elképzelhető testnek utánzására alkalmas és ennél fogva a gyermek fantáziájának a legbővebb tápot nyújtja. A gyermek a lelkében megfogamzott munkaképeket azonnal testté formálhatja és ezáltal fejlődik formai érzéke és nevelődik az izlése.

Az agyagmunka csaknem minden más kézügyességi munkának alapja, így: a rajznak, faragásnak, bőrmunkáknak, bádoggal és vasmunkának stb., és igen nagy előnyére szolgál, hogy egészségi szempontokból kifogás alá alig eshetik. Anyagát mindazon tárgyak képezik, amelyeknek képét a gyermek benső világa az iskolázás egész ideje alatt megteremti. Eleinte csinál golyót, galuskát, pogácsát, kiflit, majd megcsinálja az otthoni tányérjukat, poharukat, fazekukat, utánozza a gyümölcsöket, játékeszközeit, később pedig izlése fejlődésével a legszebb tárgyak képét alkotja meg lelkében és ha kézügyessége lépést tartott formai érzékének fejlődésével, el is fogja azokat készíteni, mivel a gyermek legjobban szereti a saját kombináló erején nyugvó munkákat. Ezért az agyagmunkáknál csak a legritkább esetben adjunk a gyermeknek mintát, hanem e helyett mindig magát a természeti tárgyat állítsuk elébe, mivel ez önálló munkálkodásra szoktatja.

Gyakorlatiasság tekintetében az agyagmunkával vetekszik a *famunka*, a melylyel a 10—15 éves gyermek szintén igen szívesen foglalkozik, mivel fából már tartós és használható tárgyakat is készíthet. A famunkák elkészítése már nagyobb fáradsággal és kitartással jár, ezért a gyermekek inkább is becsülik meg e tárgyakat; a munka sikere pedig örömet szerez nekik, fejleszti önértéküket, erősíti kitartásukat és újabb munkák elkészítésére buzdítja őket. Ezenkívül előmozdítja a fával való munkálkodás a testnek hajlékonyságát, az izmok erejét, a kezek ügyességét, növeli a szép iránti érzéket és finomítja az izlést.

Különös előnye még a famunkának, hogy rendkívül változatos és hogy díszítésére a legkülönbözőbb anyagok használhatók fel (festék, vas, agyag, bőr, papiros, posztó, selyem, plüss stb.), a melyekkel való díszítés ismét mindmegannyi iparágnak lehetnek előkészítői. Maga a fa díszének növelésére nagy szeretettel faragnak a gyermekek és kedvvel gyakorolják magukat az u. n. faégetésben is. Úgy a faragás, mint a faégetés a legalkalmasabb arra, hogy a kézmozgások biztonságát növelje. Az esztétizálás szintén, mint díszítő ügyesség jöhet számításba; azonban mint külön kézügyességi ág nagyobb eredménynyel nem tanítható intézeteinkben.

Bármily kiválóan szolgálja is azonban a fakézügyességi oktatás kitűzött célunkat, mégis csak nagy körültekintéssel szabad növendékeinket e munkára beosztanunk, mert a fának megmunkálásával vele jár a por; ez pedig árt a gyermekek tüdejének, még pedig, ha nem vagyunk elég körültekintők, többet ártunk, mint a mennyit tán más oldalról használunk. Ezért lehetőleg oly munkákkal lássuk el növendékeinket, a melyek kevesebb port idéznek elő. Ezért nem ajánlhatók a *lombfűrész munkák* sem.

Tantervünknek túlságba vitt gyakorlati célja leginkább a fa-munka tananyagának meghatározásánál tűnik fel, mivel az alsó fokon nem számít magával a gyermekkel, a felsőbb fokon pedig oly magas célt tűz ki, a mely egy kiválóan képzett ipariskolai tanár állítása szerint az ipariskolában is csaknem elérhetetlen.

A famunkáknak anyagát is a gyermek lénye kell, hogy szolgáltatssa Igen alkalmasak az alsóbb fokon a játékszerek, a melyek a legegyszerűbb alaktól a legkombináltabbakig találhatók fel és a melyek elkészítésénél nemcsak fával, de bőrrel, papírossal, bádoggal és vassal is kell a gyermekeknek foglalkozniok. A felsőbb fokon már kisebb-nagyobb dísz tárgyakat, székeket, zsámolyokat, fali állványokat stb.-t készíttethetünk.

Ugyancsak szívesen készítenek növendékeink különböző hámozatlan nyersfákból, bambusz és más nádakból igen csinos és többé-kevésbé használható tárgyakat is.

A felsőbb osztályokban úgy a fa-, mint az agyag kézügyességi oktatást eredményesen lehetne a rajzoktatással is összhangzatba hozni, olyként, hogy a mit a gyermek elkészít, azt rajzolja, viszont a mit rajzol, azt készítse el fából vagy agyagból.

Legkevesebb előszeretettel viselkednek siketnémáink a papír és cartonage munkák iránt. Azonban helyes irányba terelve, ezt a munkát is csakhamar meg fogják növendékeink kedvelni./

A *papiros munkák*, mivel a papiros kevésbé alakítható, mint az agyag vagy fa, kevésbé alkalmásak arra, hogy a gyermekek a lelkökben megfogamzott munkaképeket elkészíthessék. Mindemellét azonban a papiros munkák szintén előmozdítják a gyermekek kézügyességét, növelik munkaszeretetüket, előmozdítják rajzbeli ügyességüket és különösen alkalmasak arra, hogy velük a gyermekeket rendhez és pontossághoz szoktassuk, mivel e munkáknál folyton ügyelnünk kell az egyenlőségre, az összeillethezősége és a távolságok betartására. De viszont egy károssá válható körülményt nem hallgathatok el, ugyanis azáltal, hogy a cartonage munkákat színes papirokkal, finom szövetekkel bevonjuk és sárgeréz díszítésekkel megrakjuk, a mivel a kevésbé szabatos és tetszetős munkát is cifrává tehetjük, könnyen előmozdíthatjuk a gyermekeink különben is fogékony lelkében a felületességet és a külső látszat utáni törekvést.

Tantervünk a paedagogiai elvek szemmeltartása mellett igen szép és praktikus anyagot ölel fel; azonban, hogy növendékeink ez anyagot elvégezhessek, feltétlenül szükséges, hogy jól rajzolni

és a rajzeszközökkel jól bánni tudjanak. Tehát e munkák inkább a felsőbb osztályok növendékeinek valók.

Mivel azonban a nagyobb növendékek szívesebben foglalkoznak agyag-, fa- és vas-munkákkal, a tantervben felvett anyagot egyrésztől redukálni, másrésztől pedig oly irányban kellene kiegészíteni, hogy az inkább a kisebb növendékek munkáját képezhesse. Ily papiros munkák pl. a képeknek ollóval való kivágása, az összeállítható képeknek késsel való kivágása és összeragasztása, a papiros lapocskák különböző összehajlítása, papírfűzés, papirgyűrés és papirragasztással járó munkák stb.

Legkevesébbé ismertek előttünk a *vas-, bádóg- és bőrmunkák*. Közülük egyik sincsen intézeteinkbe bevezetve és tantervünk sem vette fel, bizonyára abból indulván ki, hogy a felszerelés, valamint az anyag igen drága. Ez azonban téves felfogás, mivel mind a kettőnek a felszerelése és anyag-beszerzése is aránytalanul olcsóbb, mint a famunkáké, mert akár a vasmunkák, akár a bőrmunkák műveléséhez szükséges felszerelés 10—10 növendék részére nem haladja meg az 50 koronát.

Úgy a vas, mint a bőrmunkák kiválóan alkalmasak arra, hogy a kézügyességi oktatásnak célját velök elérjük. Mindkettővel nagy előszeretettel foglalkoznának növendékeink és míg a bőrmunka az agyagmunkának képezheti folytatását, addig a vasmunkák a famunkákkal hozhatók szoros kapcsolatba. Mindkettő nemcsak fejleszti a szép ízlést, de a művészi érzék és tehetség megnyilvánulásának is bő tápot nyújt, s kevés kitartással és fáradtsággal úgy a vasból, mint a bőrből a legszebb filigrán munkákat készíthetjük, a melyek nem csekély értéket képviselnek és a melyek később nem egy siketnémának nyújtásának kényelmes megélhetést.

A vasmunkákhoz számíthatjuk a *szegecselő* munkákat is, a melyek a fára alkalmazva, a mellett, hogy a leggyengébb gyermekeknek is könnyű, a kezét nagyban ügyesítő foglalkozást nyújtanak, egyúttal a legkülönbözőbb hasznosítható tárgyak díszítésére valók.

A bőrmunkák közül különösen eredményesen volnának taníthatók: a *bőrmetszés, bőrfestés és a bőr-relief-munkák*.

* * *

Ezekben kívántam a kézügyességi oktatásra vonatkozó nézeteimet a főbb elvekben kifejteni és szerzett tapasztalataimat előadni, azon jóhiszemű reményben, hogy ha nem is oldattam meg a kézügyességi oktatásnak kérdését teljesen, de annak tisztázását legalább előmozdítanom sikerült.

K—g.

Hazai hírek.

A **gyógypaedagogiai tanintézetek országos szaktanácsa** az elmúlt hónapban két gyűlést tartott, még pedig 8.-án és 13.-án. Az első alkalommal délután 1/2-től 8-ig, a második alkalommal pedig reggel 8-tól délután 1-ig tartott a gyűlés. Legsürgősebb elintéztét váró tárgyai voltak ez üléseknek az egyes gyógypaedagogiai intézetek órarendjeinek és az órarendek keretében felvett különóráknak felülbírálása. Az előadói bejelentésekből és a gyűlés egyéb tárgyaiból fontosabbak a következők: A gyógypaedagogiai tanítóképzőn hirdetett 10 tanfolyamhallgatói állásra 45-en adták be kérvényeiket s közülök a legtöbben személyesen is bemutatkoztak az igazgatóságnál. Az előadó felkérte valamennyi gyógypaedagogiai intézet igazgatóságát, hogy a hozzá érkezett elvi jelentőségű ministeri rendeleteket hiteles másolatban, a szaktanács számára sokszorosítás céljából küldje meg, hogy azután az így összegyűjtött és sokszorosított rendeletek minden intézet számára hozzáférhetők legyenek. A siketnémák oktatásának tanterve német fordításban megjelent s egy-egy példány belőle a németországi és svájci nevesebb intézeteknek levél kíséretében megküldetett. Felhatalmazza a szaktanács az előadót, hogy gyógypaedagogiai intézmények számára készült mintegy 30-féle nyomtatvány-mintát saját belátása szerint sokszorosítsa és forgalomba bocsássa. Megállapította a szaktanács a siketnémák intézeteiben alkalmazott és alkalmazandó hitoktatók vizsgálatának anyagát, valamint a bizonyítvány szövegét is. E szerint a phonetikából, a siketnémák élet-, lélek és neveléstanból, illetőleg a tantárgyak bizonyos tételeiből kell majd a hitoktatóknak vizsgálatot tenniök. Ministeri jóváhagyás után e tételek közöltetni fognak az egyes intézetekkel. *Skultéti Lajos* elkészülvén a hülyékről és gyengelméjüekről, valamint azoknak oktatásáról írt s a nyert utasítások szerint módosított munkájával, annak újból való megbírálása határozatott. A hülyék daldorfi intézetének igazgatósága megkérvén minister urunkat, hogy a hülyék oktatóinak elberfeldi X. kongresszusára Magyarországból egy szakembert küldjön ki, a szaktanács *Berinza János* igazgatónak kiküldését javasolja. A siketnémák váci kir. intézetének igazgatósága megbízást nyert arra nézve, hogy tegye tanulmány tárgyává s annak idején készítsen javaslatot arra nézve, hogy a tanfolyam-hallgatókat a kézügyességi oktatásban miként lehetne annyira kiképezni, hogy e tárgy tanítása annak idején reájuk bízható legyen.

Az újonan létesítendő gyógypaedagogiai intézmények dolgait is meghányta-vetette a szaktanács. *Scossa D.* Hevesm. tanfelügyelő levele s a megye gyűléseinek jegyzőkönyvi kivonatai alapján szükségesnek mutatkozik, hogy a tanulmányútra menő tanfelügyelőt az előadó az augusztusban tartandó rendkívüli megyei közgyűlésen képviselje. A belügyminister ugyanis nem hagyta jóvá a megyegyűlésnek abbeli határozatát, hogy a megye összes községei *köteleztessenek* az intézet fentartásához bizonyos arányban való hozzájárulásra. De a hevesiek

újólág vissza szándékoznak küldeni határozatukat a belügyministerhez s hogy nagyobb fogamatja legyen a dolognak, hát a vallás- és közoktatásügyi ministert is megfogják kérni, hogy határozatukat, vagyis annak jóváhagyását eszközölje ki.

Az előadóhoz Sopron vármegye alispánjától érkezett átiratból kitűnik, hogy a megye törvényhatósága a területén létesítendő siketnéma iskola ügyét szíven viseli, bizottságot küldött ki, a mely az ügyet tanulmányozni s az eszmét minél előbb megvalósítani hivatott.

Öröndetes tudomásul szolgált az előadónak ama bejelentése is, hogy a „Tiszavidék“ f. évi 27. száma szerint Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye közönsége is meleg érzéssel és érdeklődéssel karolta fel a siketnémák oktatásügyét. Június havi évnegyedes közgyűlése alkalmával ugyanis felkérte alispánját, hogy a megyei siketnéma iskola felállíthatásának körülményeit tanulmányozza s arról a legközelebbi közgyűlésen javaslatot terjesszen ki. Ezeken kívül tárgyalta a szaktanács a gyógypaedagogiai tanintézetek tanári testületeinek összes beérkezett jegyzőkönyveit, legtöbbjét észrevétellel nélkül, néhányat pedig több-kevesebb észrevétel a minister úrnak elfogadásra ajánlotta.

Kinevezések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter Séra Lajost a vakok orsz. intézetének tanárát a X. fizetési oszt. 3., Pápay Máriát, a siketnémák váci intézetének kézimunka tanítónőjét a XI. oszt. 2. fokozatába, Herodek Károlyt, a vakok orsz. intézetének h. igazgatóját pedig az orsz. szaktanács tagjává nevezte ki.

Magyar szakemberek külföldön. Pivár Ignác a vakok intézetének buzgó igazgatója és az intézetnek több fiatalabb tanára a július hó 29-től augusztus 3-ig Boroszlóban folyó „vakok tanárainak kongresszusára“ rándultak és az igazgató terjedelmes és érdekes felolvasásban fogja ismertetni a magyar vakok oktatásügyének jelenlegi állapotát. Együd Lajos a siketnémák budapesti iskolájának igazgatója f. é. augusztus hó 10-én indul külföldi tanulmányútra. Kísérje útjukban áldás és szerencse és legyen meg fáradáságuknak méltó gyümölcse.

Hymen. Kabán József aradi kartársunk múlt hó 15-én vezette oltárhoz Csegezy Ilonát, Csegezy Elek aranyosrákosi tanító kedves leányát.

Képesítő vizsgálat. A dadogók és egyéb beszédhibában szenvedők oktatására képesítő tanfolyam hallgatóinak képesítő vizsgáját július hó 27-én tartották meg. A vizsgáló bizottság tagjai: Dr. Neményi Imre miniszteri osztálytanácsos, miniszteri biztos, Együd Lajos siketnéma-intézeti igazgató-tanár, szaktanácsai megbízott, Dr. Sarbó Artur egyet. m. tanár, előadó tanár, a tanfolyam vezetője és Váradi Zsigmond siketnéma-intézeti tanár, a tanfolyam vezetőjének segédje mint jegyző voltak. Vendégekül megjelentek: Borbély Sándor, váci siketnéma-intézeti igazgató, Baumgarten Egmont dr. egyetemi m. tanár, Gaal Miklós unitárius lelkész, Zwillingér Hugó dr. a tanfolyam gége-orr-és torok specialistája. Az elméleti vizsga d. e. 8 órától $\frac{3}{4}$ 10-ig tartott, a gyakorlati vizsga, melyen a hallgatók a dadogás és pöszebeszedgyógyításban elsajátított ügyességükről tettek tanúságot 10-től $\frac{1}{2}$ 12-ig tartott. A tanfolyamhallgatók precis — kivált bonctani — feleleteikkel nemcsak a laikus vendégeket, hanem az orvosokat is bámulatba ejtették. A vizsga fényes eredménye a miniszteri biztost teljes mértékben kielégítette és záró szavaiban a miniszter nevében teljes elismerését tolmácsolta a tanfolyam vezetőjének. A vizsga eredménye az, hogy 5 kitűnően és 4 pedig egyszerűen képesítettett.